

CIOP PIB

Warszawa, 13 listopada 2019 r.

Pracownicy oddziałów onkologicznych zagrożeni oddziaływaniem leków cytostatycznych *Aż 67% personelu odczuwa skutki uboczne kontaktu z cytostatykami¹*

Rosnąca liczba zachorowań na choroby nowotworowe powoduje systematyczne zwiększanie zużycia leków cytostatycznych. Leki te, stosowane do ratowania zdrowia i życia pacjentów, stanowią poważne zagrożenie dla pracowników służby zdrowia i farmaceutów mających kontakt z tymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi podczas pracy zawodowej. Najbardziej narażone są osoby zatrudnione przy ich produkcji, farmaceuci przygotowujący leki cytostatyczne i pielęgniarki podające je na oddziałach onkologicznych. Problem dotyczy także personelu pomocniczego – pracowników laboratoriów medycznych, a także członków ekip sprzątających. Skuteczna edukacja, powszechny dostęp do środków ochrony – który jest obowiązkiem pracodawcy – oraz samodyscyplina są sprzymierzeńcami w redukowaniu wpływu cytostatyków na zdrowie personelu.

Według niektórych badań jedynie około 30% personelu stosuje w pracy pełny zestaw środków ochrony indywidualnej². Może to wynikać zarówno z braku dostępności do takich środków, jak też niewystarczającej wiedzy personelu medycznego lub braku czasu na ich zastosowanie wskutek niedoboru kadry w oddziałach szpitalnych.

Leki cytostatyczne – niszcząc komórki nowotworowe – wywierają korzystny wpływ na leczenie pacjentów, ale mogą także działać szkodliwie na komórki zdrowe, stwarzając zagrożenie dla personelu oddziałów onkologicznych i aptek. Są to substancje niebezpieczne m. in. o potencjalnym działaniu rakotwórczym, teratogennym lub mutagennym, z którymi mają stały kontakt przede wszystkim pielęgniarki, lekarze, farmaceuci i personel sprzątający szpitali onkologicznych.

Narażenie zawodowe na cytostatyki następuje w wyniku wchłaniania przez układ oddechowy oraz skórę i błony śluzowe. Przedostają się one do organizmu pracowników na skutek wdychania lub kontaktu skóry z preparatami, ale także kontaktu z wydzielinami i środkami higieny pacjentów.

Bardzo istotne jest, aby personel mający styczność z cytostatykami był wyposażony w odpowiednie środki ochrony indywidualnej: odzież ochronną, rękawice, obuwie, sprzęt ochrony układu oddechowego oraz ochrony oczu i twarzy przeznaczone do pracy w narażeniu na roztwory cytostatyków.

Kontakt z cytostatykami podczas pracy personelu szpitali onkologicznych nie oznacza, że jest on zupełnie bezbronny. Zachowanie zaleceń dotyczących bezpieczeństwa pracy, m.in. w zakresie stosowania środków ochrony indywidualnej, znacząco ogranicza narażenie na te niebezpieczne substancje chemiczne. Zaleca

¹Cieślicka Agnieszka, Gębka Magda, Rząca Marcin, Kocka Katarzyna, Pietraszek Agata, Bartoszek Agnieszka, Charzyńska-Gula Marianna. „Następstwa zdrowotne pracy w narażeniu na leki cytostatyczne w grupie zawodowej pielęgniarek i pielęgniarzy”, 2016 (<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/ohs/article/view/3882>, dostęp 8.11.2019 r.).

²Jak wyżej.

się stosowanie odpowiednio dobranej odzieży i rękawic ochronnych, filtrującego sprzętu ochrony dróg oddechowych oraz okularów ochronnych. Taki zestaw powinien być bez ograniczeń dostępny na wszystkich stanowiskach pracy z cytostatykami, ponieważ w skuteczny sposób chroni zdrowie personelu medycznego – mówi **dr Małgorzata Pośniak, kierownik Zakładu Zagrożeń Chemicznych, Pyłowych i Biologicznych w Centralnym Instytucie Ochrony Pracy – Państwowym Instytucie Badawczym.**

Ze względu na brak ustalonych kryteriów oceny narażenia zawodowego dla większości substancji chemicznych stosowanych jako cytostatyki, czyli wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń w powietrzu na stanowiskach pracy oraz dopuszczalnych stężeń w materiale biologicznym, brakuje dokładnych danych dotyczących oceny narażenia zawodowego pracowników narażonych na te substancje. Ocena narażenia zawodowego na cytostatyki jest także bardzo trudna, ponieważ na oddziałach w szpitalach onkologicznych przeważnie stosuje się wiele leków cytostatycznych, a zużycie poszczególnych preparatów podlega znacznym wahaniom w czasie. Stąd też trudno jest ocenić wpływ danego cytostatyka na zdrowie pracowników. Zawodowe narażenie na leki cytostatyczne może być jednak przyczyną różnego rodzaju chorób, w tym nowotworowych. **Z badań wynika, że wśród skutków narażenia stwierdzono m.in.**

- zwiększoną zapadalność na choroby układu krwiotwórczego, wątroby, nerek i układu oddechowego
- alergie i choroby skóry
- owrzodzenia błony śluzowej nosa
- nasilenie wypadania włosów
- zaburzenia funkcji rozrodczych
- uczulenia układu oddechowego i wystąpienie astmy oskrzelowej czy też alergicznego nieżytu nosa
- działanie rakotwórcze – zwiększone ryzyko wystąpienia chorób rozrostowych układu krwiotwórczego (odnotowano przypadki zachorowania na ostrą białaczkę nieblastyczną, przewlekłą białaczkę szpikową i ziarnicę złośliwą)³.

Znaczące zmniejszenie lub wyeliminowanie narażenia można osiągnąć dzięki środkom ochrony zbiorowej, monitorowaniu środowiska pracy oraz środkom ochrony indywidualnej, a także zabezpieczeniu pomieszczeń pracowni leków cytostatycznych w aptekach szpitalnych i sal dla pacjentów chorych onkologicznie.

Obowiązki związane z zapewnieniem bezpiecznego stosowania środków ochrony indywidualnej spoczywają na pracodawcy. Zgodnie z art. 2376, p. 1 Kodeksu pracy (ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r.) pracodawca jest zobowiązany dostarczyć pracownikowi środki ochrony indywidualnej zabezpieczające przed działaniem niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia czynników występujących w środowisku pracy oraz informować go o sposobach posługiwania się tymi środkami.

Obowiązki pracodawcy obejmują:

- nieodpłatne dostarczanie pracownikom środków ochrony indywidualnej
- właściwy dobór środków do zagrożeń
- organizowanie szkoleń
- zapewnienie odpowiedniego sposobu przechowywania, czyszczenia, dezynfekcji
- konserwację środków ochrony indywidualnej

³„Zagrożenia zawodowe cytostatykami i środki prewencji”, pod red. S. Krzezińskiej, M. Szewczyńskiej, M. Pośniak CIOP-PIB, Warszawa 2016

Niezależnie od rodzaju substancji niebezpiecznych, ograniczenie narażenia w środowisku pracy powinno polegać **przede wszystkim na stosowaniu odpowiednich środków ochrony zbiorowej**. Wszędzie tam, gdzie to jest możliwe, należy **dążyć do hermetyzacji czynności zawodowych**. W pozostałych przypadkach, na podstawie analizy parametrów cytotastyków pobranych u źródła emisji, należy **dobrać odpowiedni system lub urządzenie filtracyjno-wentylacyjne, adekwatne do rodzaju i stężenia zanieczyszczeń**. Ostatnim działaniem, jakie powinno być podjęte, jest dobór sprzętu ochrony układu oddechowego – a następnie jego indywidualne dopasowanie do użytkownika. Zastosowanie powyższych zabezpieczeń oraz środków ochrony indywidualnej zapewni minimalizację narażenia na szkodliwe oddziaływanie cytotastyków, a tym samym poprawi ochronę zdrowia personelu medycznego, a także pracowników laboratoriów i firm sprzątających. Należy też pamiętać o tak ważnym czynniku powodzenia, jakim jest popularyzacja wiedzy na temat szkodliwego działania cytotastyków.

Pracodawcy powinni mieć również na uwadze, że w odniesieniu do powyższych danych wśród wytycznych Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczących planowania i działalności Państwowej Inspekcji Sanitarnej w latach 2019 – 2020 znalazło się prowadzenie nadzoru nad warunkami pracy i wypełnianiem przez pracodawców obowiązków wynikających z oceny ryzyka zawodowego pracowników narażonych na substancje rakotwórcze zawarte w lekach cytostatycznych.

Więcej informacji: <http://www.healthy-workplaces.eu/pl> i <http://chemia-ciop-pl>

W ramach kampanii „**Substancje niebezpieczne pod kontrolą**” pracodawcy i pracownicy oraz zraszające ich organizacje mogą skorzystać ze wsparcia merytorycznego w zakresie tworzenia zdrowych i bezpiecznych warunków pracy oraz ograniczania ryzyka tam, gdzie występują niebezpieczne czynniki chemiczne. Organizatorzy kampanii zachęcają do korzystania z materiałów edukacyjnych oraz informacji dostępnych na europejskiej stronie kampanii (healthy-workplaces.eu) oraz na stronie polskiej edycji kampanii (chemia.ciop.pl).

Kontakt:

Wioleta Klimaszewska

Tel. 22 623 36 77

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Krajowy Punkt Centralny Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Ul. Czerniakowska 16, 00-701 Warszawa, www.ciop.pl

Eliza Misińska, Magdalena Okrzeja, Małgorzata Dębińska

GENESIS PR

email: euosha@genesispr.pl